

Asia: 801/40.02.00/2015

Ehdotus sotilastiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi (työryhmän mietintö)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen Sadankomitea ry:n lausunto sotilastiedustelua koskevasta lainsäädännöstä (työryhmän mietintö)

Puolustusministeriö on pyytänyt Suomen Sadankomitealta lausuntoa työryhmän mietinnöstä ja ehdotuksesta sotilastiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi. Sadankomitea kiittää mahdollisuudesta ja vastaa lausuntoon pyydetyn mukaisesti.

Mietinnössä todetaan, ettei sotilastiedustelusta ole nimenomaisia säännöksiä puolustusvoimia koskevassa lainsäädännössä. Tässä mielessä on hyvä, että viimeinkin luodaan säädösperusta toiminnalle, jota jo varsin pitkään puolustusvoimissa on harjoitettu. Työryhmän mietintöön sisältyy kuitenkin useita ongelmia.

On virheellistä olettaa, että ainoastaan sotilasviranomaisella olisi riittävä tietotaito arvioida maanpuolustukseen kohdistuvia uhkia, kuten mietinnössä todetaan. Tämän käsityksen työryhmän mietintö myös, ilmeisesti tarkoituksetta, asettaa kyseenalaiseksi toteamalla sodankäynnin ja muun vaikuttamisen rajan hämärtyneen, mikä ilmenee esimerkiksi poliittisena tai taloudellisena vaikuttamisena. Niiden arviointiin sotilasviranomaisten kompetenssi on puutteellinen, eikä poliittisia tai taloudellisia ulottuvuuksia voida sivuuttaa myöskään sodankäynnistä. Sodilla on aina syynsä ja syyt ovat sidoksissa sekä politiikkaan että talouteen.

Sotilastiedustelun alue on mietinnössä määritelty todella laajaksi. Tiedustelutietoa hankittaisiin muun muassa sotilaallisesta toiminnasta ja ulkomaisesta tiedustelutoiminnasta, valtio- ja yhteiskuntajärjestystä uhkaavasta toiminnasta, joukkotuhoaseista, Suomen kansainvälisille suhteille tai eduille haittaa tuottavista vieraiden valtioiden toimista, kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta

uhkaavista kriiseistä ja kansainvälisten kriisinhallintaoperaatioiden turvallisuuteen kohdistuvista uhkista. Sotilastiedustelun alue on määritelty niin laajaksi, että helpompaa olisi luetella se, minkälaista tiedustelutietoa ei hankita kuin se, mitä hankitaan.

Näin laava määritelmä antaa sotilastiedustelulle lähes rajattomat mahdollisuudet venyttää toimivaltuuksia ja kerätä tiedustelutietoa ikään kuin varmuuden vuoksi. Lainsäädännön tulisi kuitenkin olla siinä määrin tarkkarajaista, että se määrittää viranomaisten toimivaltuuksien rajat. Lain jatkovalmisteluissa on kiinnitettävä huomiota toimivaltuuksien nykyistä täsmällisempään rajaamiseen.

Työryhmä pitää perusteltuna, että ulkomaan tiedustelutoimivaltuuksien eli henkilötiedustelun ja tietojärjestelmän tiedustelun käyttö mahdollistettaisiin myös kotimaassa. Tiedustelutoimivaltuuksilla pyrittäisiin torjumaan maanpuolustukseen ja kansalliseen turvallisuuteen kohdistuvia uhkia. Tätä ratkaisua kuitenkin perusteellaan puutteellisesti, eikä ulkomaan tiedustelutoimivaltuuksien ulottamista kotimaahan voi ylipäänsä pitää hyväksyttävänä.

Maanpuolustukseen ja kansalliseen turvallisuuteen kohdistuvat uhkat kattavat laajan joukon erilaisia tilanteita, joihin ehdotettua lakia voitaisiin soveltaa. Esimerkiksi eduskunnan oikeusasiamies ja valtioneuvoston oikeuskansleri ovat omissa lausunnoissaan todenneet, että valmisteilla olevat siviilitiedustelu- ja sotilastiedustelulaki antaisivat suojelupoliisille ja puolustusvoimille oikeuden käyttää uusia salaisia tiedonhankintakeinoja ilman konkreettista rikosepäilyä.

Kansallinen turvallisuus on käsitteellisesti ongelmallinen, koska ei ole olemassa yksiselitteistä tulkintaa kansallisesta turvallisuudesta tai esimerkiksi siitä, milloin se on uhattuna. Tulkinnat vaihtelevat tilanteesta ja tulkitsijoista riippuen.

Mikäli sotilastiedustelulaki hyväksyttäisiin esitetystä muodosta, oletettavaa on, että jatkossa kansallista turvallisuutta tulkittaisiin toisin kuin mitä lakia valmistellut hallitus tulkitsee. Tilannesidonnaisuuden lisäksi tulkinnan muutokseen voi vaikuttaa poliittisten voimasuhteiden muutos ja niiden johdosta seuraava huomattavasti laiveampi kansallisen turvallisuuden uhkan määrittely.

Lakien tulisi kuitenkin olla mahdollisimman yksiselitteisiä, jotta kansalaiset tietäisivät, milloin heillä on mahdollisuus joutua lain kanssa tekemisiin. Kansallisen turvallisuuden käsite vaatii lainvalmistelun jatkotyössä nykyistä tarkempaa rajausta ja määrittelyä.

Samoin tulisi työryhmän mietintöä täsmällisemmin määrittellä siviili- ja sotilastiedustelua toteuttavien viranomaisten välinen yhteistyö ja toimivaltojen rajat.

Työryhmän mietinnön mukaan ehdotuksella ei olisi merkittäviä vaikutuksia kansalaisten asemaan, kansalaisyhteiskunnan toimintaan tai perusoikeuksien ja oikeusturvan toteutumiseen. Arvio on mielenkiintoinen, kun mietinnössä kuitenkin esitetään tietoliikennetiedustelua, joka ulottuisi perustuslain 10 pykälän takaamaan luottamukselliseen viestintään. Tältä osin esityksillä on merkittäviä vaikutuksia kansalaisten perusoikeuksiin, mutta vaikutusarviota ei ole tehty.

Vastaavasti mietinnön arvio lakien vaikutuksista turvallisuuteen on ylioptimistinen todetessaan esityksen mahdollistavan yhteiskuntaan kohdistuvien uhkien tunnistamisen ja niiden torjumisen. Tämä on mahdollista, mutta ei välttämättä todennäköistä. On lukuisia esimerkkejä siitä, että saatua tiedustelutietoa ei ole osattu tulkita oikein.

Lahtinen Anni
Suomen Sadankomitea ry